

Nationell identitet och solidaritet

Hur uppfattningar om invandrarers anknytning till Sverige påverkar attityder till välfärdsstaten

Clara Sandelind, University of Manchester

Mikael Hjerm, Umeå Universitet

Sammanfattning/introduktion

Med denna studie ville vi ta reda på om olika sätt att se på nationell identitet och nationell sammanhållning påverkar attityder till välfärdsstaten. Nationell identitet antas öka solidaritet mellan medborgare och därmed villigheten att omfördela resurser. Vi genomförde ett experiment och ställde ett antal frågor som rör både nationell identitet och attityder till välfärdsstaten. En av frågorna handlade om hur man uppfattar andras nationella anknytning; om man tror att invandrare känner en känslomässig anknytning till Sverige. De flesta studier frågar enbart om hur man uppfattar sin egen identitet och anknytning. Experimentet fick vi tyvärr inga resultat från. Frågan om invandrarers svenska anknytning däremot visade att de som anser att icke-européer inte har en stark känslomässig anknytning till Sverige är mer negativa till välfärdsstaten. Europeiska invandrarers upplevda anknytning påverkar inte attityderna.

Syfte

Enligt det så kallade ”nationell identitet-argumentet” kan en gemensam nationell identitet generera social solidaritet, alltså stöd för omfördelande politik. Argumentet grundar sig i tanken att det krävs mer än rationella argument eller strategiskt egenintresse för att stödja välfärdsstaten, eftersom uppoffringarna kan vara stora men fördelarna inte alltid självklara för individen. Därför, menar förespråkare av detta argument, krävs en känsla av samhörighet och solidaritet, en omtanke för andra eller för allmänintresset, som kan skapa stöd för omfördelande politik. En känsla av gemensam nationell identitet antas kunna skapa en sådan känsla.

Den forskning som har testat argumentet har mycket delade resultat. Ett problem är att nationell identitet mäts på väldigt olika sätt. De flesta studier tittar främst på hur olika former av

individens identifikation med sin nation påverkar dennes attityder till omfördelning. Logiken i ”nationella identitet-argumentet” bygger dock på att människor *upplever att de delar* en nationell identitet. Vi menar därför att vi inte bara behöver veta om människor identifierar sig med sin nation, utan också om de tror att *andra* också identifierar sig. Det räcker inte att jag känner mig svensk för att frammana solidaritet, utan jag måste tro att andra också känner sig svenska så att vi verkligen har en *gemensam* identitet. Enbart en studie har tidigare tittat på detta, men den mätte inte attityder till omfördelning generellt utan enbart attityder till invandrares och minoriteters välfärdsrättigheter. Vi mätte båda.

Logiken av ”nationell identitet-argumentet” har också lett till intresse för invandrares identifikation med det nya landet. Men hur mycket en invandrare än känner sig svensk så uppstår ingen gemensam identitet om inte andra också tror att invandrare känner samhörighet med Sverige. Invandrares integration bör med andra ord vara avhängig inte enbart deras de facto känsla av samhörighet med Sverige, utan även om denna känsla uppfattas av andra.

Data och metod

3000 av LOREs respondenter deltog i vår studie. Vår beroende variabel är solidaritet, vilket vi delar in två olika slags attityder till välfärdsstaten. För det första mäter vi stöd för generell omfördelning, alltså omfördelningspolitik som gynnar alla medborgare. För det andra mäter vi vad tidigare forskning kallar inkluderande solidaritet, vilket innebär stöd för invandrares välfärdsrättigheter.

Som oberoende variabler mäter vi först respondenterna om hur känslomässigt fästa vid Sverige. Vi mäter uppfattningar om andras nationella anknytning genom att fråga hur vanligt de anser att det är att andra är känslomässigt fästa vid Sverige. Vi delar upp denna fråga i tre grupper: personer födda i Sverige, personer födda i Europa och personer födda utanför Europa.

Vi kontrollerar även för följande variabler: kön, utbildningsnivå, födelseland, politisk tillit, inställning till hur förtjänta människor är av välfärd och höger-vänster skala. Vi kontrollerar även för andelen icke-europeiska invandrare i responderas kommun, eftersom tidigare forskning visat att mångfald kan påverka attityder till omfördelning.

Resultat

45% av respondenterna upplever att utomeuropeiska invandrare är fästa vid Sverige och 66% att inomeuropeiska invandrare är det. Medelvärdet för den självupplevda anknytningen till Sverige är 0.82 för svenskfödda respondenter och 0.71 för respondenter födda utomlands. Medelvärdet för hur andra upplever hur fast en grupp är vid Sverige är 0.89 för svenskfödda, 0.57 för européer och 0.44 för icke-européer. Diskrepansen mellan invandrades egen känsla av svenskhet och andras uppfattning av deras svenskhet styrker vår tes att solidaritet inte uppnås främst eller enbart av integration av invandrare, utan att majoritetssamhället också måste erkänna deras anknytning.

Vidare visar resultaten att personers egen känsla av anknytning till Sverige inte har betydelse för attityder till omfördelning. Däremot har det betydelse hur man uppfattar andras anknytning. De som anser att icke-européer är känslomässigt fästa vid Sverige stödjer omfördelning, medan uppfattningen om européers anknytning till Sverige inte har betydelse för välfärdsattityder.

Det skulle också kunna vara så att en person anser att invandrare har en stark anknytning till Sverige, men att man själv inte känner en stark sådan. Vi modellerar därför skillnaden mellan respondenters uppfattning om sin egen identitet och deras uppfattningar om andra identitet. Resultaten visar att ju större skillnaden är mellan respondentens egen identitet och uppfattningen om icke-européers identitet, oavsett i vilken riktning, desto mindre benägna är respondenterna att stödja omfördelning. Vi tolkar detta som att upplevelsen om att dela en viss slags nationell identitet spelar roll när det kommer till icke-européer, men inte för européer.

När det kommer till inkluderande solidaritet, eller när invandrare ska få tillgång till välfärdsstaten, visar resultaten, i överensstämmelse med tidigare studier, att en starkare nationell anknytning korrelerar med en mer restriktiv syn. Vi ser också att respondenterna är mer villiga att ge välfärdsrättigheter om invandrare uppfattas som känslomässigt fästa vid Sverige. Detta gäller både för invandrare födda inom och utom Europa, men effekten är över 50% starkare för personer födda utanför Europa.

Avslutande diskussion

Resultaten visar att hur vi uppfattar invandrares nationella nationalitet, eller hur känslomässigt fästa de är vid Sverige, har betydelse för välfärdsattityder. Det spelar dock roll vilka invandrarna är. Om de är födda inom Europa är kraven på nationell anknytning lägre än om de är födda utanför Europa, när det kommer till att frammana solidaritet. Vi tolkar detta som att det finns en underliggande etnisk eller rasifierad förståelse av nationell anknytning, eftersom europeiska invandrares uppleva anknytning inte spelar någon eller så stor roll för solidariteten. Istället, enligt vår tolkning, verkar en slags supranationell identitet spela större roll, så som till exempel "europé", "västerländsk" eller kanske till och med "kristen" och "vit". Vi ser det också som en negativ tolkning av "nationell identitet-argumentet", det vill säga att en gemensam nationell identitet enbart har betydelse för solidaritet när det gäller grupper som inte anses tillhöra. En implikation är att det kanske inte främst är invandrares integration i nationen som bör vara prioritet för att skapa solidaritet, vilken redan är relativt stark, utan underliggande fördomar eller uppfattningar om bredare grupp-kategorier som villkorar effekterna av en delad nationell identitet.